

ŽIŤ MÚDRO

TEXTY NA TENTO TÝŽDEŇ

Ef 5,1–20; 1Kor 5,1–11; Zj 16,1–16; Kol 4,5; Prísl 20,1; Prísl 23,29–35; Sk 16,25

ÚVODNÝ TEXT

¹⁵Dbajte teda dôkladne na to, ako si počínate; nie ako nemúdri, ale ako múdri. ¹⁶Naplnो využívajte čas, lebo dni sú zlé. ¹⁷Preto nebudte nerozumní, ale pochopte, čo je Pánova vôľa. (Ef 5,15–17)

Nie je to tak dávno, čo bol vo Veľkej Británii vydražený krištálový džbán. Dražitelia ho opisali ako „francúzsky bordový džbán z devätnásteho storočia“, pričom jeho hodnotu odhadli na 200 libier. Dvaja vnímaví dražitelia rozpoznali, že ide o mimoriadne vzácny islamský džbán. Aká bola jeho skutočná hodnota? Päť miliónov libier! Čo umožnilo záujemcom odísť s takou výhodnou kúpou? Dražiteľ vedel niečo, o čom aukcionár nemal ani tušenie – poznal skutočnú hodnotu džbánu.

V prvej polovici Efezanom 5 (verše 1–20) Pavol porovnáva to, čomu prikladali hodnotu pohanía a čomu veriaci. Pohanía pokladali za príjemnú súčasť života dvojzmyselné reči a neprístojné žarty (Ef 5,4), požívanie alkoholu (Ef 5,18) a zhýralý sex (Ef 5,3.5). Veriaci však vedeli, že prichádza konečný deň súdu, keď sa ukáže skutočná hodnota všetkého (Ef 5,5.6). Namiesto toho, aby sa vrhli na žiadostivé a chlípne užívanie si života, za cenné považovali všetko, čo je dobré, spravodlivé a pravdivé (Ef 5,9) v Kristovi. Pavol ich preto nabáda, aby sa chopili ponuky, ktorú dostali v Kristovi, a žili (ako my všetci) na prahu večnosti (Ef 5,15–17).

OSNOVA LEKCIE

Piata kapitola Listu Efezanom venuje pozornosť tomu, aká zmena nastane v človeku, ktorý sa nechá premeniť Kristom: prehodnotí svoje životné priority a dokáže múdro rozpoznať, čo má v živote skutočnú hodnotu.

- Ef 5,1–5: Hodnota lásky a vďačnosti namiesto nemravnosti (nedeľa)
- Ef 5,5–10: Hodnota „svetla“, dobroty a pravdy (pondelok)
- Ef 5,11–14: Odmietnutie nehodnotných „skutkov tmy“ (utorok)
- Ef 5,15–20: Hodnota ozajstnej múdrosti (streda)
- Ef 5,18–20: Hodnota vďačnosti a oslavovania Boha (štvrtok)

RADŠEJ VYDÁVAJTE VĎAKY

¹Napodobňujte teda Boha ako milované deti ²a žite v láske, ako aj Kristus miloval nás a vydal samého seba za nás ako dar a obeť Bohu príjemnej vône. ³Smilstvo však a akákoľvek nečistota alebo lakomstvo nech sa medzi vami ani len nespomenú, ako sa patrí na svätých. ⁴Viesť mrzké, dvojmyselné a hlúpe reči sa nepatrí, radšej vzdávajte vďaky. ⁵Veď dobre viete, že nijaký smilník alebo nečistý, alebo lakomec, ktorý je modloslužobník, nemá dedičstvo v Kristovom a Božom kráľovstve. (Ef 5,1–5)

OSOBNÉ ŠTÚDIUM Čo mal Pavol na mysli, keď veriacich v Efeze vyzýval, aby „napodobňovali“ Boha? (Ef 5,1–5)

Pavol nabáda veriacich v Efeze, aby žili v láske. Toto „chodenie v láske“ (Ef 5,2; Roh.) sa má inšpirovať Kristovou láskou k nám, vyjadrenou v Jeho zmierujúcej obeti (Ef 4,32). Pavol túto obeť charakterizuje štyrmi aspektmi: (1) Je to obeť motivovaná láskou Boha Otca (Ef 5,1) a samotného Krista (Ef 5,2). (2) Je to obeť zástupná, keď namiesto nás zomiera Kristus. Kristus nie je pasívnou obeťou, ale vydal sa za nás. (3) V súvislosti s predobrazom starozmluvnej služby vo svätyni je Kristova smrť obeťou, ktorá sa prináša Bohu. (4) Boh túto obeť prijíma, pretože je to „príjemná vôňa upokojujúca“ (Ef 5,2; Roh.; pozri aj 2M 29,18; 3M 2,9; Fil 4,18).

Verše Ef 5,3–5 potom uvádzajú časť, ktorá sa zameriava na správny pohľad na sex. Mladým obráteným v Efeze totiž hrozí nebezpečenstvo, že opustia svoje kresťanské povolanie a nechajú sa vťahnuť späť do sexuálneho správania, ktoré by negovalo ich kresťanské svedectvo (porovnaj s 1Kor 5,1–11; 1Kor 6,12–20; 2Kor 12,21).

Grécko-rímsky svet prvého storočia vykazoval morálnu skazenosť a zhýralosť, ktorej opis nachádzame na rôznych miestach Pavlových listov (pozri 1Kor 6,9; Gal 5,19; Ef 4,17–19; Kol 3,5). Napríklad na banketoch bohatých sa pravidelne objavovalo správanie, ktoré Pavol odsudzuje v Ef 5,3–14: opilstvo, neslušné reči, neslušné zábavy a nemravné činy. Centrá miest navyše poskytovali anonymitu a boli zhovievavé k rôznym nemorálnym praktikám, čo viedlo k ich rozmáhaniu. Treba však povedať, že mnohí ľudia žili aj v takejto kultúre cnostným životom a boli zástancami prísnej morálky. Keď Nová zmluva prináša zoznamy cností a nerestí a tiež pravidlá fungovania veľkých domácností (napr Ef 5,21–6,9; Kol 3,18–4,1), deje sa tak v kontexte starovekej grécko-rímskej kultúry. Pochopenie vtedajšej spoločnosti, zhýralej a cnostnej súčasne, pomáha vysvetliť Pavlovo nabádanie, aby sa veriaci vyhýbali nemorálnemu správaniu pohanov. Pavol vyzýva na rozvážne správanie, ktorým si Kristovi nasledovníci môžu získať uznanie u okolitého sveta.

APLIKÁCIA ■ V čom sú Pavlove slová o sexuálnom správaní aplikovateľné na spoločnosť, v ktorej žijeme?

ŽIŤ AKO DETI SVETLA

⁵Ved' dobre viete, že nijaký smilník alebo nečistý, alebo lakomec, ktorý je modloslužobník, nemá dedičstvo v Kristovom a Božom kráľovstve. ⁶Nech vás nikto nezvedie prázdnyimi rečami, lebo na neposlušných synov za to prichádza Boží hnev. ⁷Nemajte s nimi nič spoločné. ⁸Ved' kedysi ste boli tmou, ale teraz ste svetlom v Pánovi. Žite ako deti svetla. ⁹Ved' ovocie svetla je vo všetkej добрote, spravodlivosti a pravde. ¹⁰Skúmajte, čo sa páči Pánovi. (Ef 5,5–10)

Pavol v úvode tejto časti kresťanov upozorňuje, aby sa nenechali zviest' prázdnyimi rečami (Ef 5,6). Apoštol identifikoval tých, ktorí bez hanby a pokánia žijú ako „smilní, nemravní a chamtiví“ (Ef 5,5). Zároveň ponúka veľmi otvorenú výzvu: Tí, ktorí sú v Kristovi a sú predurčení byť účastníkmi Jeho budúceho kráľovstva, nemali by konať ako tí, ktorí takéto „dedičstvo“ neočakávajú (Ef 5,5). Teraz Pavol kladie dôraz na účinok „prázdnych slov“ (pozri Ž 41,7). Sú to na prvé počutie páčivé slová, ale v konečnom dôsledku vedú ku klamstvu, že sexuálny hriech nie je vážny. Takýto vplyv môže zviest' veriacich k hriešnemu konaniu (Ef 5,6). Preto Pavol vyzýva, aby sa nikto nenechal oklamať, pretože tým riskuje Božie odsúdenie na konci času, „Boží hnev“, ktorý príde na „neposlušných synov“ (Ef 5,6).

Slovné spojenie „Boží hnev“ sa často chápe nesprávne. Tento hnev Boha stojí v protiklade k ľudskému hnevu, ktorý je často prejavom náladovosti alebo prchkosti (porovnaj s Ef 4,31). Čo je teda Boží hnev? Je to spravodlivá odpoveď trpezlivého a svätého Boha na tvrdohlavú podriadenosť zlu. Nejde o nepríčetnú a nespútanú reakciu, neadekvátnu chybu, ktorá ju vyvolala. Zmienky o Božom hneve sa najčastejšie vyskytujú v kontexte inšpirovaných, biblických varovaní o nadchádzajúcich Božích súdoch (pozri napr. Zj 6,12–17; Zj. 16,1–16 a Zj 19,11–16). Boh varuje pred svojimi prichádzajúcimi súdmi, ktoré sú vlastne skutkom milosti, keďže ľudské bytosti sú „od prirodzenosti deťmi hnevu“ (Ef 2,3) a podliehajú týmto súdom.

Prečo Pavol nabáda veriacich, aby „nemali nič spoločné“ s tými, na ktorých prichádza Boží hnev? Ako tomuto vyjadreniu rozumieš? (Ef 5,7–10)

Pavol veriacich v Efeze nabáda: „Žite ako deti svetla.“ (Ef 5,8) Potom pokračuje ďalšou výzvou: „Skúmajte, čo sa páči Pánovi.“ (Ef 5,10). Pohan hľadá potešenie prostredníctvom „smilstva a akejkoľvek nečistoty alebo žiadostivosti“ (Ef 5,3). Cieľ veriaceho je diametrálne odlišný: nechce sa páčiť sebe, ale Bohu (porovnaj s Rim 12,1; 2Kor 5,9; Heb 13,21, kde je použité rovnaké grécke slovo *euarestos* – „potešujúci“ alebo „prijateľný“). Veriaci človek túži odzrkadľovať Kristovo sebaobetovanie („žite v láske, ako aj Kristus miloval nás a vydal samého seba za nás“ /Ef 5,2/).

■ Čo dnes patrí medzi „prázdne slová“, na ktoré si musíme dávať pozor?

**OSOBNÉ
ŠTÚDIUM**

APLIKÁCIA

„PREBUĎ SA, TY, ČO SPÍŠ“

¹¹Nemajte účasť na neplodných skutkoch tmy, radšej ich odhalujte. ¹²Ved' hanba je už len hovoriť o tom, čo potajomky páchajú. ¹³No všetko, čo svetlo odhalí, stáva sa zjavným. ¹⁴Ved' všetko, čo je zjavné, je svetlo. Preto je povedané: „Prebuď sa, ty, čo spíš, a vstaň z mŕtvych a zažiari ti Kristus.“ (Ef 5,11–14)

OSOBNÉ ŠTÚDIUM Uvažuj o úvodnom texte (Ef 11–14). Aké varovanie tu Pavol prináša a ako sa to týka našej súčasnej situácie?

Aby sme pochopili verše Ef 5,11–14, je užitočné všimnúť si, že Pavol opakovane ponúka dve napomenutia, ktoré sa striedajú: (1) žiť spôsobom, ktorým vzdávame Bohu česť ako „deti svetla“ (Ef 5,8; pozri aj Ef 5,1.2.4.9–10.11.13.14); (2) nežiť spôsobom, ktorý je nemorálny a ktorý Bohu odporuje a prináša „neplodné skutky tmy“ (Ef 5,11; pozri aj Ef 5,3–8.12).

Ak si podobné nabádanie všimneme v texte Ef 5,8–10, pomôže nám to pochopiť verš Ef 5,11. Veriaci majú žiť pred neveriacimi ako „svetlo v Pánovi“ a „deti svetla“ (Ef 5,8). Takýto život má byť svedectvom, že „ovocie svetla je vo všetkej добрote, spravodlivosti a pravde“ (Ef 5,9). Pavlovi ide teda o to, aby na živote kresťanov bola vidieť Božia dobrota. Zároveň majú svojím konaním odhaľovať márne diela temnoty tým, že všetkým ukážu počestnú alternatívu.

Pavlove jasné slová vo veršoch 5,13.14 ukazujú, čo môžu veriaci dosiahnuť životom, ktorý odzrkadľuje Kristov charakter. Prejavmi „ovocia svetla“ (Ef 5,9) môžu získať svetských ľudí pre vieru v Krista. Duch je ako svetlo a odhaľuje skryté veci: „¹³No všetko, čo svetlo odhalí, stáva sa zjavným. ¹⁴Ved' všetko, čo je zjavné, je svetlo. Preto je povedané: *Prebuď sa, ty, čo spíš, a vstaň z mŕtvych a zažiari ti Kristus.*“ (Ef 5,13.14) Keď svetlo odhalí úpadkový život, svetskí ľudia môžu uvidieť svoje konanie v pravom svetle („stane sa zjavným“). Uvedomia si, že nemajú budúcnosť a že ich očakáva hnev súdu (Ef 5,5.6), a zažijú premenu. Ich temnotu ožiari svetlo („kedysi ste boli tmou, ale teraz ste svetlom“). Práve takúto premenu prežili veriaci, ktorým píše Pavol do Efezu (Ef 5,8).

Ako máme rozumieť slovám vo verši Ef 5,14? Text používa jazyk spojený so vzkriesením mŕtvych na konci časov (porovnaj s Ef 2,1.5), aby vydal jasnú výzvu na prebudenie z duchovného spánku a prežitie Kristovej premieňajúcej prítomnosti. Zdá sa, že Pavol odkazuje na text Iz 60,1–3, ktorý sa týkal Božieho ľudu, Izraela. Aj preto môžeme myšlienku z Ef 5,14, ktorá má formu poézie, považovať za naliehavú výzvu adresovanú kresťanským veriacim, aby sa prebudili a ujali sa svojej úlohy misionárov, ktorí budú zosilňovať Kristovo svetlo v smutnom a temnom svete (porovnaj s Fil 2,14–16 a Mat 5,16).

APLIKÁCIA ■ Odzrkadľuje tvoj život Kristovo svetlo? Pomáha odhaliť temnotu skutkov tohto sveta? Ako?

NAPLNO VYUŽI ČAS

¹⁵Dbajte teda dôkladne na to, ako si počínate; nie ako nemúdri, ale ako múdri. ¹⁶Naplno využívajte čas, lebo dni sú zlé. ¹⁷Preto nebudte nerozumní, ale pochopte, čo je Pánova vôľa. ¹⁸A neopíjajte sa vínom, lebo v ňom je samopašnosť, ale budte naplnení Duchom. ¹⁹Hovorte spoločne žalmy, hymny a duchovné piesne, v srdci spievajte a oslavujte Pána, ²⁰za všetko ustavične vzdávajte vďaky Bohu a Otcovi v mene nášho Pána Ježiša Krista. (Ef 5,15–20)

Pavol uzatvára verše Ef 5,1–20 dvomi okruhmi výziev – Ef 5,15–17 a Ef 5,18–20. Dopĺňa nimi svoj záujem o to, aby veriaci žili čistým životom. Prvý okruh sa začína výzvou, aby veriaci žili „nie ako nemúdri, ale ako múdri“ (Ef 5,15). Pavol túto myšlienku rozvíja v 17. verši: „nebudte nerozumní, ale pochopte, čo je vôľa Pánova“. Medzitým zaznieva výzva, aby sme využívali „naplno“ čas, ktorý ešte máme k dispozícii (Ef 5,16).

OSOBNÉ ŠTÚDIUM

Uvažuj o Pavlom nabádaní, aby sme žili spôsobom, ktorý vychádza z múdrosti nadobudnutej vážnym hľadaním (Ef 5,15–17). Ako žijú „nemúdri“ a „nerozumní“? Čím sa vyznačuje život „múdрых“? Ako rozumieš výzve, že máme „naplno využívať čas“?

V Liste Efezanom Pavol opakovane používa bežnú starozmluvnú metaforu „chodenia“, ktorá označuje (spôsob) života človeka (Ef 2,2.10; Ef 4,1.17; Ef 5,2.8; Roh.). Tu používa metaforu na povzbudenie verného života učeníkov. Apoštol vyzýva veriacich, aby si dávali pozor na spôsob, akým konajú (Ef 5,15). Pretože texty Ef 5,15 a 5,17 spolu súvisia, v ich prepojení môžeme hľadať význam toho, čo znamená žiť ako „múdri“ ľudia. Nehľadajme múdrosť vo svojom vnútri. Byť múdrom znamená hľadiť oveľa ďalej a „pochopiť, čo je Pánova vôľa“ (Ef 5,17). Pavol povzbudzuje na cielavedomé nasledovanie Krista aj ďalšou živou metaforou. Slovné spojenie „naplno využívajte čas“ znie doslova „vykupujte čas“ (Ef 5,16; Roh.). Pavol tu používa sloveso *exagorazó* (podobne v Kol 4,5). Je to obchodný výraz a ide o zosilnenú formu slovesa „kúpiť“ v zmysle „využiť najlepšiu ponuku“ (doslova „vrhnúť sa na najlepšiu ponuku“, „uchytiť si najlepšiu tovar“). Keď čakáme na Kristov návrat, mali by sme sa takto intenzívne usilovať využiť čo najlepšie čas a príležitosti, ktoré máme. Slovo „čas“ (grécky *kairos*), vyjadruje v tomto kontexte ten správny okamih príležitosti. Čas, ktorý nám zostáva do konca, je náročným obdobím, pretože „dni sú zlé“ (Ef 5,16; porovnaj Ef 6,13; Gal 1,4) a pretože „ducha tohto sveta“ ovláda „knieža nadzemskej moci“ (Ef 2,2).

Pri očakávaní Kristovho návratu žijú veriaci v ťažkej dobe. Pavol ju vykresľuje ako riskantný, ale obohacujúci obchod. Pri využívaní zostávajúceho času by sme mali byť rovnako pozorní a pripravení, ako sú lovci výhodných ponúk počas krátkeho výpredaja, ktorý ponúka veľké zľavy. Nejde tu o kupovanie spasenia, to sa, samozrejme, nedá. Ide o využívanie všetkých možností, ktoré nám zostávajú do Kristovho návratu.

- **Ako môžeš vo svojom živote čo najlepšie využívať čas, ktorý máš k dispozícii? Prečo je dôležité chopiť sa vo veci spasenia každej príležitosti?**

APLIKÁCIA

DUCHOM NAPLNENÉ UCTIEVANIE

18A neopíjajte sa vínom, lebo v ňom je samopašnosť, ale budte naplnení Duchom. 19Hovorte spoločne žalmy, hymny a duchovné piesne, v srdci spievajte a oslavujte Pána, 20za všetko ustavične vzdávajte vďaky Bohu a Otcovi v mene nášho Pána Ježiša Krista. (Ef 5,18–20)

OSOBNÉ ŠTÚDIUM Vo veršoch Ef 5,18–20 si Pavol predstavuje kresťanov zhromaždených, aby uctievali Boha. Ako ich opisuje?

V poslednej časti textu, ktorý tento týždeň študujeme (Ef 5,1–20), Pavol nabáda veriacich, aby sa odvrátili od používania vína, ktoré otupuje myseľ, a namiesto toho spoločne zakúsili prítomnosť a silu Ducha. Pavol zakazuje opilstvo (pravdepodobne citátom z Prísl 23,31 v gréckom preklade Starej zmluvy). Naznačuje tým, že mu ide o zákazy požívania alkoholu, ako je to vidieť v múdroslovej literatúre (Prísl 20,1; Prísl 23,29–35). Následkom opilstva sú, okrem iného, hrubé, zmyselné reči, neviazanosť, nemravnosť a modlárstvo (Ef 5,3–14). Veriaci by sa mali správať inak. Ich život by mal byť zameraný na uctievanie Boha. Pavol nás nabáda, aby sme sa namiesto pochabého a neviazaného vyjadrovania, ktoré je výsledkom opitosti a oslabeného rozlišovania toho, čo je správne, nechali naplniť Duchom. To sa prejaví v zmene nášho konania, ktoré Pavol charakterizuje slovesami „hovoriť [žalmy]“, „spievať [hymny a duchovné piesne]“, „spievať [v srdci]“, „oslavovať [Pána]“ a „ďakovať [Bohu]“ (Ef 5,19–21). Pavol veriacich vyzýva, aby boli „naplnení Duchom“ (Ef 5,18). Ide o spoločnú výzvu, ktorá sa týka celého spoločenstva. Veriaci sa zhromažďujú v Duchom inšpirovanom uctievaní Boha, ktoré pomáha budovať a udržiavať jednotu (Efezanom 4) a ktoré je v kontraste s egocentrickým, pohanským správaním a uctievaním (Ef 5,1–18). V tomto náčrte raného kresťanského uctievania dominuje hudobná chvála. Často sa hovorí, že cirkev sa zrodila v piesni. Táto pasáž spolu s Kol 3,16 podporuje toto tvrdenie (porovnaj aj so Sk 16,25 a s Jak 5,13). Spev v sebe zahŕňa „horizontálny“ prvok uctievania, keďže pri speve členovia cirkvi v istom zmysle „hovoria spoločne“ (Ef 5,19), rozprávajú sa jeden s druhým. Špecifickým predmetom hudobnej chvály je však Pán, ktorého text predstavuje ako „Pána Ježiša Krista“ (Ef 5,20; porovnaj s Kol 3,16). Vzdávanie vďaky (Ef 5,20) spolu s hudobnou chválou (Ef 5,19) náleží „Bohu a Otcovi v mene nášho Pána Ježiša Krista“. Vo slovnom spojení „duchovné piesne“ má dôležitý význam prídavné meno „duchovné“ (grécky: *pneumatikos*), ktoré zdôrazňuje úlohu Svätého Ducha v uctievaní. Tento výraz opisuje piesne, ktoré sú inšpirované alebo naplnené Svätým Duchom. Pavlov opis raného kresťanského uctievania teda zobrazuje všetky tri Božie osoby – Otca, Syna a Svätého Ducha – ako aktívnych účastníkov.

APLIKÁCIA ■ Ako môžeš využiť hudbu na obohatenie tvojej vlastnej skúsenosti pri bohoslužbe?

PODNETY NA ZAMYSLENIE

Keď sa pozrieme na študovanú časť tohto týždňa (Ef 5,1–20) ako na celok, vidíme, že Pavol zaujíma veľmi pevný postoj proti hriechu a zlu, a to najmä vo forme sexuálnej nemravnosti a hrubých prejavov. Nie je ochotný akceptovať prítomnosť skazeného správania medzi Božím ľudom. Práve preto vyzýva veriacich v Efeze na vysoký morálny štandard správania a na prijatie ich identity ako „milovaných detí“ Božích a ako „svätých“ (Ef 5,1–10). Je presvedčený, že keď budú kresťania v spoločenstve žiť podľa Ducha, zažiaria svojím svetlom do temnoty sveta, čím odvedú svojich blížnych od sebazničujúceho života do Božej milosti a pravdy (Ef 5,11–14).

Pavol povzbudzuje veriacich, aby obnovili svoj záväzok žiť ako „deti svetla“, a takto očakávali Kristov návrat (Ef 5,8; pozri tiež Ef 5,15.16) a požehnanú prítomnosť Krista (Ef 5,14). Ako motivácia im slúži ich postavenie „milovaných detí“ Božích, Kristova smrť za nich (Ef 5,1.2) a tiež skutočnosť, že sú naplnení Duchom (Ef 5,18). Ich spoločné uctievanie je charakterizované energiou a radosťou. Spoločne spievajú chválu vďaka svojmu Pánovi, Ježišovi Kristovi, a Bohu Otcovi. S pevnou vierou v nebeské skutočnosti oslavujú svoju nádej na budúcnosť, zakorenenu v príbehu o tom, čo Boh urobil, robí a uskutoční prostredníctvom Ježiša Krista, ich Pána (Ef 5,18–20).

Takto chápaný text Listu Efezanom sa stáva viac než len súborom oddelených príkazov o kresťanskom živote. Stáva sa prorockým volaním týkajúcim sa kresťanskej identity, záväzku, spoločenstva a uctievania v posledných dňoch a pozvaním „naplno využiť čas“ (Ef 5,16) a tešiť sa na stretnutie s Kristom.

NÁMETY NA SPOLOČNÉ UVAŽOVANIE

1. Ako môžu veriaci prijať Pavlove vysoké štandardy, keď sú dnes konfrontovaní s nákazlivou kultúrou, ktorá chrlí svoje hodnoty 24 hodín denne a 7 dní v týždni prostredníctvom ničivého vplyvu rôznych médií?
2. Aké stratégie môžu dnes veriaci použiť, aby „rozpoznali, čo sa páči Pánovi“ (Ef 5,10) a „pochopili, čo je Pánova vôľa“ (Ef 5,17)?
3. Nieкто by mohol namietat', že Pavlov zákaz hovoriť o sexuálnej nemorálnosti medzi veriacimi (Ef 5,3.4) znamená, že by sme sa nemali zaoberať problémami nevhodného sexuálneho správania a zneužívania. Prečo je to nesprávny záver?
4. Akým spôsobom naša súčasná spoločnosť odráža podobné pohanské praktiky, pred akými varoval vo svojej dobe apoštol Pavol?